

Muž jako objekt násilí v manželství a v rodině

TOMÁŠ NOVÁK

§ 199 tr. zákoníku

Týrání osoby žijící ve společném obydlí

- (1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta.
- (2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,
 - b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
 - c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
 - d) páchá-li takový čin po delší dobu.
- (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1
 - a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
 - b) smrt.

„Žena muže bít nemůže protože ho nepřemůže...“ dí dle úhlu pohledu optimisticky či pesimisticky známá píseň. Odborná literatura jakoby zmíněný citát dlouho respektovala. Britská definice domácího násilí vznikla v roce 1992. **Domácí násilí charakterizuje jako fyzické, sexuální a psychické týrání žen jejich současnými nebo bývalými partnery, zahrnující i vážné pohrůžky použitím podobného násilí.** Partneři mohou být rozvedeni, žít odděleně anebo spolu dokonce nikdy nežili. Britské a další evropské prameny přitom oprávněně hovoří o výjimečně zranitelné pozici ženských obětí domácích útoků. Matoucí bývá časté setrvávání obětí v kontaktu se svým trýznitelem. Oběti z řady závažných důvodů nejsou schopny opustit domov. V rámci domácí agrese jde o široké spektrum hrubého chování tyranů. Jde o nadávky, omezování osobní svobody, porušování domovní svobody, zamezování kontaktu s rodinou a přáteli, zadržování a nadměrné omezování peněz, fyzické útoky, užití zbraně, znásilnění, vyhrožování, mrzačení, dokonce i vraždy.

Výčet projevů agrese působí maskulinně. Skutečnost je složitější. V rámci domácího násilí existují i muži týraní ženami. Typické jsou u této skupiny hrubé nadávky ze strany ženy, bití muže, jeho ponižování.

Od zmíněné formy násilí je třeba odlišovat tzv. italské manželství. Zde se bijí muž se ženou poměrně často vzájemně. Nejde o formu týrání. Spíše lze hovořit o vzájemném odreagování stresových momentů. Někdy dokonce i o formě milostné přehry. Akce je emoční doping nezbytný k temperamentnímu usmířování. To je pro oba účastníky příjemné.

Méně erotickou variantou brachiální agrese je dle Čírtkové „obecné párové násilí“. Jde o spontánní agresi v konfliktní situaci. Jeden z dvojice se sice takto může projevat častěji než druhý, nicméně přece jen jde o určité střídání.

Nezanedbatelné procento v rodině týraných mužů lze zařadit do rámce týrání rodičů. Obětí jsou rodiče. Může jít jak o matku tak i o otce. Možné ovšem je i týrání jednoho z nich. Agresory jsou jejich děti. Nemusí jít o děti zletilé, byť je to přece jen častější. Do rámce syndromu týraných rodičů, jež byl popsán Harbinem a Maddenem roku 1979, bývá zahrnováno jak vlastní fyzické násilí tak i slovní nebo neverbální výhrůžky. Ilustrativní je nedávný případ z Brna:

Mladý muž po tři roky po návratu z vězení začal rodiče tyranizovat. Nechal se od nich živit. Rodiče museli jíst ve sklepech. Syn nesnesl, aby jej rušili při sledování televize například rozbalením trojúhelníčku taveného sýra. Dotyčný si je posílal v noci nejen pro různé pochoutky, ale i pro časopisy. Vynutil si kapesné – nejprve 5000, pak 8000 korun. Rodiče synovi vyhověli i když je nutil k nesmyslným nočním výletům do lesů v okolí města. Neuposlechnutí trestal bitím. Muž si dokonce koupil nože, jejichž použitím vyhrožoval. Případ se dostal k vyšetřovateli až po té, co rodiče požádali o pomoc psychiatra.

Rok před Harbinem a Maddenem popsala Steinmetzová syndrom bitého muže v partnerském heterosexuálním soužití. Vyšla z výzkumu Strausové a Gellese. Ti se snažili postihnout výskyt domácího násilí na vzorku 2341 osob žijících v manželství. Takřka u poloviny párů, u nichž bylo násilí zaznamenáno, šlo o jeho „italskou“ variantu. U 27 % takových párů byl agresor muž ale ve 24 % byl muž obětí. Výzkum byl kritizován. Nepřijatelný byl jak pro feministicky orientované autorky a autory tak pro odborné autority východního bloku. Např. Hanzlíček v na svou dobu velmi progresivní Psychiatrické encyklopedii z roku 1983 uvádí jen hesla týrání dítěte i týrání rodiče. Manželské projevy násilí či týrání pomíjí.

Stav v ČR v posledních letech naznačují policejní statistiky týkající se institutu vykazání z společného bytu v souvislosti s trestným činem týrání. Počet vykazovaných žen zvolna roste nicméně dnes dosahuje necelých 10 %. To koresponduje s výzkumy zdůrazňujícími, že muži jsou výrazně častěji fyzickými brachiálními i sexuálními agresory.

Zásadním, zřejmě odvěkým problémem, při postižení fyzické agrese ženy vůči partnerovi je neochota mužů k zveřejnění tohoto jevu. Deklarovat se jako oběť domácího násilí není příjemné ani ženám ani mužům. U mužů jde pak o záležitost vyvolávající výrazně vyšší stud, než u ženy podobně postižené. Verš „žena muže bít nemůže“ souzní s obecně přijímanými genderovými stereotypy. Specifickým aspektem je i typ a intenzita daného násilí. Mimořádně brutální formy jsou vyhrazeny obvykle agresorům mužům. Žena, bije-li, pak obvykle méně intenzivně než muž atakující ženu. Muž má tedy tendenci situaci podceňovat, racionalizovat, tajit. Roli hraje i vydírání ze strany agre-

sivní partnerky typu: „Zkus to ohlásit, nikdo ti neuvěří, řeknu, že jsem se jen bránila, protože jsi mne napadl (chtěl jsi mne znásilnit)“ atd. Nezanedbatelný vliv zde má i vyhrožování rozvodem, přesněji řečeno jeho dopady. Typická je vyhrůžka: „Rozvedu se a děti už neuvídíš!“ Muži bývají psychicky závislí na partnerce.

Kontakt s mužem, který při první konzultaci je v manželské poradně sdělí, že jej manželka či partnerka bije, je zcela ojedinělý. Během uplynulého desetiletí jsem se s takovým setkal pětkrát, předtím dlouho vůbec ne. V jednom případě šlo o muže, který uskutečnil coming out. Tj. sdělil manželce, že se chce v klidu rozvést, stýkat se svými dětmi a žít s přítelem.

V druhém případě šlo o muže žijícího v dlouhodobě nekonzumovaném manželství, výrazně staršího než jeho relativně mladá žena. Suspektní homosexualitu či bisexualitu striktně popíral. V prvním z zmíněných případů bylo fyzické napadání zřejmě motivováno jak frustrací ženy s manželovy proklamací homosexuality tak i pocitem, že si může vůči němu cokoliv dovolit. Dáma zřejmě ztotožňovala pedofilii a homosexualitu.

Druhý případ souvisel s prosazováním značně netradičního životního stylu mladé paní. Ta zjevně volila výrazně staršího manžela se zdánlivě velmi dobrým materiálním zázemím. Posléze se finanční poměry značně zhoršily. Nespokojená žena vyžadovala naprostou volnost. Námitky muže řešila agresí.

Další dva případy postihuje bití otce synem. V jednom případě šlo o chlapce brzy po dosažení zletilosti. Dotyčný se agresí tohoto typu prezentoval v souvislosti s krádežemi u rodičů. Zastrášoval je, aby jeho delikventní chování neohlásili.

Druhý případ souvisel s bytovou šikanou. Syn středního věku velmi výrazně omezil pohyb starého otce v domě, jehož byl spoluvlastníkem. Spory pak řešil brachiálně.

Výčet uzavírá agrese vnuka proti dědečkovi. Tento příběh jakoby shrnoval to, co je uvedeno u předchozích.

Zcela novým jevem pak je lživé obvinění ženy manželem z týrání muže. Donedávna šlo o něco nepředstavitelného. V poslední době jsem se s ním dvakrát setkal jako s předebranou rozvodového boje.

Častěji než jako úvodní zakázka v poradenské praxi se téma bitého muže objeví až v průběhu delšího psychologického vedení. Postižený klient přichází s jiným problémem a teprve po několika setkáních se zmíní o týrání. Riskantní je v tomto směru pozice muže výrazně staršího než je jeho manželka. Často jde o muže, který se v souvislosti se vztahem k oné výrazně mladší ženě před lety rozvedl a přerušil veškeré kontakty k původní rodině.

Velmi specifickou skupinu pak tvoří tzv. „muži 3 S“ – „slušní, slabí, seriózní“. Ti se mnohdy chovají se, jako by právě vstali z lůna ženských časopisů propagujících, že muž má ženě pomáhat. Ona pomoc se zde netýká věcí podstatných, ani toho, kde ženu obrazně řečeno nejvíc bota tlačí. Pomáhají po

svém. „3 S“ bývá mistrem domácích úsporných pomazánek typu celer à la krab. Infantilně se jimi chlubí. Nedočkázi mu, symbolicky vzato, že „krab je krab“. Tedy k chlubení toho zase tolik není. Muž tří S je tvorem domácí záměřeným, nepříliš zručným kutilem, šetřílkem bez špetky velkorysosti. Rád souloží často, leč obvykle krátce. Nepovedený pohlavní akt korunuje otázkou: „Líbilo se ti to?“ Neimponuje. S oblibou mentoruje. Na počátku vztahu to žena snáší. Později různými formami muže za jeho neimponující chování trestá. Častější než přímá agrese je vyčítání a ponižování. Obdobně poměrně časté jsou i mimomanželské vztahy. Objevuje se i spíše jednorázové bití muže.

Terapeutické vedení postiženého znamená zejména posilování jeho sebevědomí, výcvik v asertivitě. Důležité je i odstraňování strachu ze zveřejnění. Zvláště muži „3 S“ si zakládají na tom, že okolí považovalo jejich manželství za vzorné a příkladné.

Muži týraní svými dětmi pak tuto skutečnost vnímají v kontextu sebeobviňování za špatnou výchovu. Tak jednoduše a přímočaře ovšem stav vysvětlit nelze. Typickým projevem týraných mužů je také strach z prostorového oddělení od týrající osoby. Svobodárna, či pokoj v penzionu důchodců co nejdál od bydlíště tyрана mívá na stabilizaci situace blahodárný vliv.

Být obětí týraní je těžká životní zkušenost. Rozhodně to ale není hanba. Týranie sama o sobě obvykle nepřestane. Postižený nemívá sám dost sil k změně stavu. Je riziko, že bude jednat pod tlakem již zcela nesnesitelné situace. Svoji reakci přežene. Následky mohou být značné.

Každý, kdo najde dostatek sil požádat o pomoc a svůj případ alespoň do určité míry zveřejnit, přispívá k povědomí, že žena muže, ani muž ženu, bít nemůže.

Literatura

Čírtková, L.: *Muži jako oběť domácího násilí*. Právo a rodina, č. 7 /2010

Thomas Virnich, *Pouzdro na basu s jeho napodobeninami*, 1986